

УДК: 342.85

DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2021-75-2-96-104>

Семенишина-Фіголь Богдана Миколаївна,
здобувач

(Донецький державний університет
внутрішніх справ, м. Маріуполь)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0585-9944>

ЗЕМЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено комплексному дослідженню земельних відносин як об'єкта кримінально-правової охорони й запобігання кримінальним правопорушенням у сфері земельних відносин. Автором сформульовано поняття «земельні відносини». Вивчено чинні законодавчі акти, наукові джерела, що дало можливість розкрити сутність та зміст земельних відносин, дослідити сучасний стан публічного управління ними. Запропоновано авторське розуміння сутності земельних відносин як об'єкта кримінально-правової охорони, сукупності відносин у сфері володіння, користування, розпорядження, охорони, раціонального використання і відтворення земель у межах території України. На цій основі виокремлено похідні наслідки, що мають економічний характер (у разі заподіяння значної майнової (економічної) шкоди державі, народу України) та екологічний характер (якщо завдано шкоду довкіллю або створено небезпеку її заподіяння) і впливають на визначення обсягу призначення покарання за такі кримінально протиправні діяння. Обґрунтовано, що співвідношення понять «землі» та «земельна ділянка» як цілого та частини впливає на характеристику об'єкта та предмета кримінальних правопорушень, передбачених відповідними статтями Кримінального кодексу України. Установлено, що поняття «землі» є складовою об'єкта кримінального правопорушення, а «земельна ділянка» – це предмет кримінальних правопорушень.

Ключові слова: земля; земельні відносини; кримінально-правове забезпечення; кримінально-правова охорона.

Постановка проблеми. Згідно зі статтею 14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується. Запорукою виконання цих конституційних положень є встановлення державою ефективного механізму забезпечення права на землю, важливою складовою якого повинні бути й адміністративно-правові засоби, що передбачають відповідальність за порушення такого права. Відповідна норма має вагомe значення для України, аграрної держави, для якої «земельне питання» залишається одним із пріоритетних питань державної політики. Стрімкий розвиток земельних відносин в останнє десятиріччя характеризується не лише позитивними тенденціями, а й має певні негативні риси, пов'язані з неправомірною поведінкою осіб у сфері земельних відносин та збільшенням земельної деліктоздатності [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням наукової розробки земельних відносин було присвячено праці таких вітчизняних і зарубіжних учених, як Г. М. Беженар, Є. С. Бердніков, В. К. Гуревський, Н. Д. Казанцев, А. М. Мірошніченко, А. А. Рускол, Н. І. Титова та ін. Водночас чимало аспектів залишаються дискусійними та неоднозначними. Зважаючи на це, комплексне дослідження земельних відносин убачається досить актуальним.

Автор ставить **за мету** на підставі здійсненого аналізу чинних законодавчих актів та наукових джерел розкрити сутність земельних відносин як об'єкта кримінально-правової охорони й запобігання кримінальним правопорушенням у сфері земельних відносин.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на закріплення на найвищому законодавчому рівні особливого статусу землі, стан земельних ресурсів України є близьким до критичного. Так, в ухваленій у 2019 р. Стратегії екологічної політики на період до 2030 р. наводяться дані про те, що: водною та вітровою ерозією уражено близько 57 % території України; забрудненими є орієнтовно 20 % земель України; більш як 150 тис. га земель порушені [2]. Природно, що за таких несприятливих обставин Україна як цивілізована держава намагається реагувати на нинішню ситуацію, зокрема, шляхом удосконалення механізму юридичного впливу на порушників земельного законодавства. Ураховуючи те, що останнє не містить усього арсеналу заходів, спрямованих впливати на суб'єктів земельних правопорушень, переважно відповідні правові заходи знаходять закріплення в нормах охоронних галузей права – адміністративного та кримінального. Так, чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України) відзначається наявністю досить розгалуженої системи норм, присвячених регламентації відповідальності за злочини у сфері земельних відносин. До того ж, узгоджуючись з відповідними приписами Конституції України, ця система враховує необхідність кримінально-правової охорони як «власницької» функції, що передбачено статтею 197-1 КК України, так і «екологічної» функції землі як основного національного багатства, що є прерогативою статей 239, 239-1, 239-2 та 254 КК України.

Перехід від адміністративно-директивної до ринкової економіки не може бути безболісним. Ситуація, яка складається на місцях у процесі реформування земельних відносин, зумовлює низку проблем, про що свідчать факти невинного збільшення випадків незаконного заволодіння земельними ділянками (за показниками Держгеокадастру): здійснено 15 594 перевірок дотримання вимог земельного законодавства, винесено 1 932 клопотання, 5 331 приписів, 4 542 протоколи, 4 149 постанов про накладення адміністративних стягнень на суму 1,3 млн грн, 1 421 матеріал направлено до прокуратури [2]. Також недостатньо реалізується одне з головних завдань земельної реформи – раціональне використання та охорона земель. В Україні залишається найвищою у світі розораність сільськогосподарських угідь – 78 %. Роботи щодо раціоналізації землекористування та охорони земель проводяться досить повільно, унаслідок чого деградація ґрунтового покриву деяких територій досягла критичного стану. Водночас сучасна система заходів запобігання не здатна вплинути на оптимізацію землекористування та охорони земель, що підтверджують конкретні статистичні дані (за 2015–2020 рр. на 27 % зменшилася кількість осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель). Такі фактичні показники суперечать проголошеному Земельним кодексом України (далі – ЗК України) положенню, що використання власності на землю не може завдавати шкоди правам і свободам громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі.

Небезпідставність зробленого висновку підтверджується, серед іншого, незначною кількістю осіб, яким вручалось повідомлення про підозру і, відповідно, засуджених за злочинні порушення земельного законодавства. Особливо це стосується земельних злочинів «екологічної» спрямованості: за 2013–2019 рр. повідомленням про підозру закінчилося досудове розслідування лише 84 кримінальних проваджень із 1709, відкритих за статтями 239,

239-1, 239-2 і 254 КК України (за однією лише статтею 197-1 КК України за вказаний період повідомлення про підозру було вручено 538 особам). Із цією статистикою загалом корелюється і інформація про те, що у 2018–2019 рр. за вчинення злочинів зазначеної категорії було засуджено лише 28 осіб (за статтею 197-1 КК України – 109), що гостро дисонує з наведеними вище відомостями про стан дотримання законності у сфері земельних відносин, зайвий раз указуючи на вади кримінально-правової охорони земельних відносин, її неефективність [3].

Отже, сьогодні виникла нагальна потреба в детальному дослідженні природи земельних відносин та їх нормативно-правового регулювання, а також у вивченні змісту кримінальних правопорушень у цій сфері та особливостей застосування кримінально-правових санкцій за їх вчинення з метою вдосконалення та підвищення ефективності інституту кримінальної відповідальності.

Значна кількість норм кримінального права, що встановлюють відповідальність за посягання у сфері земельних відносин, вказує на важливість цього напрямку. Тому земля як об'єкт охорони держави має надзвичайно важливе значення хоча б тому, що кількість її не збільшується, а відкриття ринку землі без належного законодавчого врегулювання та відпрацювання схеми відповідальності за вчинені кримінальні правопорушення може призвести до збільшення їхньої кількості в цій сфері та нанесення збитків державним інтересам. Адже залучення землі до вільного обігу на ринку, зважаючи на недосконалість нормативно-правового регулювання таких відносин, спричинить різке збільшення зловживань у цій сфері.

Суттєвим аспектом кримінально-правової охорони земельних відносин є правильне розуміння специфіки вчинення кримінальних правопорушень у цій сфері, їх тісне поєднання в різних складах кримінальних правопорушень, що на практиці створює певні складнощі у кваліфікації дій правопорушників, а це, у свою чергу, призводить до винесення виправдувальних вироків у судах.

Особливе місце в системі суспільних відносин посідають правові відносини. Їх суть полягає в тому, що це відносини, які врегульовані нормами права, їх учасники наділяються взаємними правами та обов'язками. Правові відносини становлять соціальний зв'язок; є наслідком свідомої вольової діяльності; виникають, припиняються або змінюються, як правило, на основі норм права; вони мають здебільшого двосторонній характер і є особливою формою взаємного зв'язку між конкретними суб'єктами через їхні права, обов'язки і відповідальність; охороняються державою і забезпечуються заходами державного впливу [4, с. 345–347].

Серед них виокремлюються правовідносини, об'єктом яких є землі. Згідно з пунктом 1 статті 2 ЗК України земельні відносини – це суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею [5].

У наукових працях [6; 7] та ЗК України вживається термін «земельні відносини» як тотожний поняттю «земельні правовідносини», тобто використовується синонімічний ряд однотипних термінів. Водночас можна не погодитися з цією точкою зору, оскільки земельні відносини – це відносини загального плану, які не завжди врегульовані нормами права. Натомість земельні правовідносини – це суспільні відносини, що підлягають правовому регулюванню.

Земельні відносини регулюються переважно самостійною галуззю права – земельним правом. Щодо цього Д. М. Лук'янець звертає увагу на той факт, що в значній кількості сфер реалізації виконавчої влади існує, крім адміністративно-правового та кримінально-правового, ще й цивільно-правове регулювання. Це стосується насамперед транспортної, енергетичної, будівельної, аграрної, земельної, банківської та багатьох інших сфер. З огляду на це можна, поєднавши відповідні норми, отримати нові, так звані предметні галузі права з аналогічними назвами. Ці галузі права виникли внаслідок логічного розвитку двох зазначених фундаментальних галузей права. Їх (предметні галузі) не можна ставити поруч на один щабель

у загальній структурі системи права з цивільним або адміністративним правом, оскільки вони є результатом розвитку останніх [8, с. 101].

У ЗК України закріплено, що земельні відносини – це суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею [5]. У своїй сукупності повноваження щодо володіння, користування та розпорядження землею становлять зміст права власності, які мають свої особливості в кожній формі власності на землю (державній, комунальній, приватній).

Відповідно до реальних обставин право власності на землю може бути обмежене законодавством. Обмеження прав на землю викликано обмеженістю земельних ресурсів у природі й неможливістю їх заміни у процесі господарської діяльності [9, с. 125]. Основні обмеження прав на землю закріплені у статті 111 ЗК України, а саме: право на земельну ділянку може бути обмежене законом або договором шляхом встановлення: заборони на продаж або інше відчуження певним особам протягом установленого строку; заборони на передачу в оренду (суборенду); права на переважну купівлю у разі її продажу; умови прийняття спадщини тільки визначеним спадкоємцем; умови розпочати і завершити забудову або освоєння земельної ділянки протягом встановлених строків; заборони на провадження окремих видів діяльності; заборони за заміну цільового призначення земельної ділянки, ландшафту та зовнішнього виду нерухомого майна; умови здійснити будівництво, ремонт або утримання дороги, ділянки дороги; умови додержання природоохоронних вимог або виконання визначених робіт; умови надавати право полювання, вилову риби, збирання дикорослих рослин на своїй земельній ділянці в установлений час і в установленому порядку; інших зобов'язань, обмежень або умов. Ці обмеження мають переважно адміністративно-правову природу, хоча в окремих випадках вони встановлюються нормами цивільного права. Лише адміністративно-правовими засобами здійснюється державна реєстрація обмежень використання земельної ділянки, що діє протягом терміну, встановленого законом або договором.

Повноваження щодо володіння і користування землею становлять зміст права землекористування. Ці повноваження мають постійні користувачі земельними ділянками державної або комунальної власності (пункт 1 статті 92 ЗК України), тимчасові землекористувачі на основі строкового платного користування на умовах оренди (пункт 1 статті 93 ЗК України) та ін. Землекористувач у процесі її застосування, самостійно здійснюючи ці повноваження, повинен раціонально використовувати земельну ділянку, здійснювати заходи щодо її відтворення та охорони.

Крім цього, земельні правовідносини мають специфічні особливості залежно від цільового призначення земель. Так, відповідно до статті 19 ЗК України, землі в Україні за цільовим призначенням поділяються на такі категорії: сільськогосподарського призначення; житлової та громадської забудови; природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення; оздоровчого призначення; рекреаційного призначення; історико-культурного призначення; лісового фонду; водного фонду; промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

Поняття «земля» у ЗК України не встановлено, однак закріплено в Законі України «Про охорону земель», зокрема, у статті 1 визначено, що земля – це поверхня суші з ґрунтами, корисними копалинами та іншими природними елементами, що органічно поєднані та функціонують разом з нею [10]. На нашу думку, це поняття не відображає поняття землі як об'єкта правових відносин, а характеризує її лише як природний ресурс, тому спробуємо з'ясувати значення цього поняття у правовому аспекті.

Термін «земля» прийнято розглядати у двох аспектах. Земля як земна куля, частина космічної матерії, планета Сонячної системи. Вона має природне походження, створена без участі людини і як природний дар належить усьому людству. Земля в цьому розумінні охоплює не лише її поверхню, а й надра та все з нею пов'язане (ґрунти, води (поверхневі та підземні), ліси, рослинний і тваринний світ та ін.) [11, с. 9].

У підручнику «Земельне право» (1949 р.) за редакцією Н. Д. Казанцева й А. А. Рускола висловлено думку про те, що земля є всезагальною умовою праці, операційним базисом та основним засобом виробництва в деяких галузях народного господарства [12, с. 3–12].

У Державному стандарті «Земля. Терміни і визначення» земля трактується як найважливіша частина навколишнього природного середовища, що характеризується простором, рельєфом, ґрунтовим покривом, рослинністю, надрами, водами, є головним засобом виробництва в сільському господарстві, а також просторовою базою для розміщення галузей народного господарства» [13].

Особливе розуміння досліджуваного поняття наведено Н. І. Титовою. Вона зазначає, що категорія «земля» – це певною мірою особливий за походженням, різновид майна, частина матеріального світу, відокремлена від природного середовища працею людини. Категорія «землі» в її тлумаченні – це природний компонент, органічна частина довкілля. На її думку, лише як природний компонент і складова довкілля земля є об'єктом земельних відносин [14, с. 14]. Хоча ця позиція і не знайшла підтримки в наукових колах, на наш погляд, частіше термін «землі» вживається як узагальнене поняття об'єкта навколишнього природного середовища, а термін «земля» – коли йдеться про неї як об'єкт земельних, цивільних чи адміністративних правовідносин.

Таким чином, пропонуємо статтю 1 ЗК України доповнити пунктом 2 такого змісту: «земля – частина навколишнього природного середовища, яка розташована на поверхні земної кори і характеризується ґрунтовим покривом, рельєфом, простором, рослинністю, надрами, водними об'єктами, є основним засобом виробництва в сільському і лісовому господарстві та місцем розташування об'єктів нерухомого майна». При цьому пункти 2 та 3 вважати відповідно пунктами 3 та 4.

Земельне законодавство України містить велику кількість норм екологічної спрямованості (наприклад, стаття 167 ЗК України «Охорона земель від забруднення небезпечними речовинами», стаття 168 «Забруднення ґрунтів» [5], стаття 31 Закону України «Про охорону земель», яка визначає нормативи гранично допустимого забруднення ґрунтів [10] та ін.). Об'єктом відносин, що закріплені у вказаних статтях, є ні земельна ділянка, ні право на неї, ні на земельний пай. У цьому разі об'єктом є земля саме як природний об'єкт чи природний ресурс, що характеризується екологічними ознаками. У нормативних актах він позначений двома термінами: «землі» чи «ґрунти». Саме як природний об'єкт земля виконує найважливіші функції: є засобом виробництва в лісовому та сільському господарстві тощо.

Найбільш небезпечними юридичними правопорушеннями у сфері земельних відносин є кримінальні правопорушення проти порядку охорони земель в Україні, до яких належать самовільне зайняття земельної ділянки (ч. 1, 2 статті 197-1 КК України), забруднення або псування земель (стаття 239 КК України), незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель (стаття 239-1 КК України), незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах (стаття 239-2 КК України), безгосподарське використання земель (стаття 254 КК України).

Статтями 22–25-1 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначено, що джерелами інформації про стан навколишнього природного середовища є дані моніторингу, кадастрів природних ресурсів, реєстри, автоматизовані бази даних [15].

Інформація як об'єкт земельних відносин має як кримінально-правову, так і цивільно-правову природу. Законодавчо закріплено, що така інформація формується переважно спеціально уповноваженими органами управління (у земельних кадастрах, у реєстрах земельних ділянок, прав на них та обмежень на земельні ділянки тощо), а також міститься у цивільно-правових угодах (договорах купівлі-продажу, міни, оренди, земельного сервітуту, іпотеки тощо). Зміст правовідносин щодо інформації про землі та права на них становлять сукупність прав та обов'язків заінтересованих суб'єктів у цій інформації. До таких суб'єктів, наприклад, можуть належати органи земельних ресурсів,

Суб'єктами земельних відносин в Україні, згідно з пунктом 2 статті 2 ЗК України, є громадяни, юридичні особи, органи місцевого самоврядування та органи державної влади. Тобто до кола суб'єктів ЗК України відносить осіб, які є суб'єктами права власності на землі й суб'єктами управлінських відносин та які наділені чинним законодавством відповідними правами й обов'язками [5].

Варто акцентувати увагу та погодитися з позицією А. М. Мірошниченка, що не можна обмежувати коло учасників земельних правовідносин суб'єктами права власності. За змістом прав та обов'язків їх поділяють на чотири категорії: органи державної влади та місцевого самоврядування, що мають право на регулювання використання земель; власники землі й землекористувачі – носії прав та обов'язків з раціонального використання й охорони земель; громадські екологічні об'єднання, наділені правом громадського контролю за використанням земель; органи судово-прокурорського нагляду, що здійснюють нагляд за законністю у сфері земельних правовідносин [7, с. 35–36].

Отже, коло суб'єктів правовідносин у сфері володіння, користування і розпорядження землею є вужчим, ніж коло суб'єктів земельних правовідносин.

Земельні ресурси України – найдорожче багатство її народу. Цінність землі як національного багатства полягає в її багатофункціональному призначенні. Навкруги нас немає нічого більш вічного, необхідного і незамінного, як земля. Вона є головним засобом виробництва в сільському господарстві та просторовим базисом розміщення та розвитку всіх інших галузей господарства. Про величезне значення землі свідчить і те, що вона не є продуктом людської діяльності, вона – творіння самої природи, а тому збільшити запаси земельних ресурсів за бажанням чи потребою людини неможливо. Збільшення населення світу вимагає особливої уваги до раціонального використання та охорони земельних ресурсів, оскільки потрібно буде задовольняти потреби населення в сільськогосподарській продукції і створювати сприятливі умови для проживання людей.

Земельні правовідносини – це суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням прав і законних інтересів власників землі та землекористувачів, їх обов'язків; діяльністю юрисдикційних органів та інших суб'єктів щодо володіння, користування і розпорядження землею, а також її раціонального використання, відтворення та охорони.

Земельні відносини становлять коло однорідних суспільних відносин: а) суб'єктами яких можуть бути фізичні, юридичні особи, органи державної влади та місцевого самоврядування, іноземні держави, міжнародні організації, громадські об'єднання та організації – носії суб'єктивних юридичних прав та обов'язків; б) загальним об'єктом яких є земля, а безпосередніми об'єктами можуть бути земельні ділянки, земля як природний ресурс, у тому числі ґрунти, інформація про землі; в) їх зміст становлять відносини права власності на землю та землекористування, їх раціонального використання, відтворення та охорони, діяльності органів публічного управління, відповідно до специфіки категорій земель, особливостей загального та безпосереднього об'єктів.

Висновки. Отже, варто констатувати, що на всіх етапах свого існування людство тісно пов'язане з навколишнім світом, важливим складником якого є земля, що забезпечує задоволення матеріальних, духовних, естетичних, пізнавальних, оздоровчо-лікувальних, рекреаційних, історико-культурних та інших потреб індивіда. Проблеми, пов'язані зі створенням механізму належної охорони цього природного дару, накопичувалися протягом багатьох десятиліть. Вони були зумовлені розвитком науково-технічного прогресу, загальним зростанням чисельності населення планети, його нігілістичним ставленням до земельних ресурсів. У зв'язку з формуванням високоіндустріального суспільства різко посилюється навантаження на окремі об'єкти навколишнього природного середовища й на довкілля в цілому, що негативно впливає на сучасність і загрожує майбутньому кожної людини. Особливої гостроти й широкого масштабу проблема охорони земельних ресурсів набула в середині ХХ ст., коли суттєво зросла інтенсивність використання останніх, почали більш часто виявлятися негативні екологічні наслідки техногенного характеру: забруднення, засмічення, псування земель, опустелювання і засолення земель сільськогосподарського призначення,

деградаційні процеси, виснаження ґрунтів та ін. Такий стан речей викликав потребу в розробці нових і вдосконалення наявних юридичних механізмів забезпечення охорони довкілля в цілому та окремих його елементів, у тому числі й земельних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/-254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 29.04.2021).
2. Публічний звіт Держгеокадастру за 2015–2020 рр. *Держгеокадастр*. 2021. URL: <http://land.gov.ua/wp-content/uploads> (дата звернення: 29.04.2021).
3. Мовчан Р. О. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері земельних відносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2020. 20 с.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.
5. Земельний кодекс України : Закон від 25 жовт. 2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 29.04.2021).
6. Гуревський В. К, Беженар Г. М, Бердніков Є. С. Земельне право України : підручник / за ред. О. О. Погрибного, І. І. Каракаша. Київ : Істина, 2003. 448 с.
7. Мірошниченко А. М. Земельне право України : навч. посіб. Київ : Алерта, ЦУЛ, 2011. 678 с.
8. Лук'янець Д. М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання : монографія. Суми : ВДТ «Університетська книга», 2006. 367 с.
9. Аграрное, земельное и экологическое право Украины. Общие части учебных курсов : учеб. пособ. / под ред. А. А. Погребного, И. И. Каракаша. Харьков : Одиссей, 2000. 368 с.
10. Про охорону земель : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 962-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15> (дата звернення: 30.04.2021).
11. Шульга М. В. Актуальные правовые проблемы земельных отношений в современных условиях. Харьков : Фирма «Консум», 1998. 224 с.
12. Земельное право : учебник / под ред. Н. Д. Казанцева, А. А. Рускола (сост.). Москва : Госюриздат, 1949. 415 с.
13. ГОСТ 17.5.1.05-80. Охрана природы. Земля. Термины и определения [Утвержден и введен в действие Постановлением Государственного комитета СССР по стандартам от 28 окт. 1985 г.] № 3453.
14. Титова Н. І. Землі як об'єкт правового регулювання. *Право України*. 1998. № 4. С. 10–15.
15. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 черв. 1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення: 30.04.2021).

References

1. Konstytutsiia Ukrainy : Zakon vid 28 cherv. 1996 r. № 254k/96-VR. [Constitution of Ukraine : Law from 28 Jun. 1996 № 254k/96-VR]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/-254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (data zvernennia: 29.04.2021) [in Ukrainian].
2. Publichnyi zvit Derzhheokadastru za 2015–2020 rr. *Derzhheokadastr* [Public report of the State Committee for 2015–2020. *State Council*]. 2021. URL: <http://land.gov.ua/wp-content/uploads> (data zvernennia: 29.04.2021) [in Ukrainian].
3. Movchan, R. O. (2020). Kryminalna vidpovidalnist za zlochyny u sferi zemelnykh vidnosyn : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.08 [Criminal liability for crimes in the field of

land relations : abstract of the thesis of the candidate of legal sciences : 12.00.08]. Kyiv. 20 s. [in Ukrainian].

4. Skakun, O. F. (2001). *Teoriia derzhavy i prava : pidruchnyk* [Theory of State and Law : textbook]. Kharkiv : Konsum. 656 s. [in Ukrainian].

5. *Zemelnyi kodeks Ukrainy : Zakon vid 25 zhovt. 2001 r. № 2768-III*. [Land Code of Ukraine: Law of 25 October 2001 № 2768-III]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (data zvernennia: 29.04.2021) [in Ukrainian].

6. Hurevskiy, V. K., Bezhenar, H. M., Berdnikov, Ye. S. (2003). *Zemelne pravo Ukrainy : pidruchnyk* [Land Law of Ukraine : textbook] / za red. O. O. Pohribnoho, I. I. Karakasha. Kyiv : Istyna. 448 s. [in Ukrainian].

7. Miroshnychenko, A. M. (2011). *Zemelne pravo Ukrainy : navch. posib.* [Land Law of Ukraine : Tutorial]. Kyiv : Alerta, TsUL. 678 s. [in Ukrainian].

8. Lukianets, D. M. (2006). *Administratyvno-deliktni vidnosyny v Ukraini: teoriia ta praktyka pravovoho rehuliuвання : monohrafiia* [Administrative-Dilation Relations in Ukraine: Theory and Practice of Legal Regulation : monograph]. Sumy : VDT «Universytetska knyha». 367 s. [in Ukrainian].

9. *Agrarnoe, zemel'noe i ekologicheskoe pravo Ukrainy. Obshchie chasti uchebnykh kursov : ucheb. posob.* [Agricultural, Land and Environmental Law of Ukraine. General Parts of Training Courses : tutorial] / pod red. A. A. Pogrebnogo, I. I. Karakasha. Har'kov : Odissej, 2000. 368 s. [in Russian].

10. *Pro okhoronu zemel : Zakon Ukrainy vid 19 cherv. 2003 r. № 962-IV* [About Land Protection : Law of Ukraine from 19 Jun. 2003 № 962-IV]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15> (data zvernennia: 30.04.2021) [in Ukrainian].

11. SHul'ga, M. V. (1998). *Aktual'nye pravovye problemy zemel'nyh otnoshenij v sovremennykh usloviyah* [Actual legal problems of land relations in modern conditions]. Har'kov : Firma «Konsum». 224 s. [in Russian].

12. *Zemel'noe pravo : uchebnik* [Land Law: textbook] / pod red. N. D. Kazanceva, A. A. Ruskola (sost.). Moskva : Gosyurizdat, 1949. 415 s. [in Russian].

13. GOST 17.5.1.05-80. *Ohrana prirody. Zemlya. Terminy i opredeleniya* [GOST 17.5.1.05-80. Protection of Nature. Land. Terms and Definitions] [Utverzhden i vveden v dejstvie Postanovleniem Gosudarstvennogo komiteta SSSR po standartam ot 28 okt. 1985 g.] № 3453 [in Russian].

14. Tytova, N. I. (1998). *Zemli yak ob'ekt pravovoho rehuliuвання. Pravo Ukrainy* [Land as an object of legal regulation. *The right of Ukraine*]. № 4. S. 10–15 [in Ukrainian].

15. *Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha : Zakon Ukrainy vid 25 cherv. 1991 r. № 1264-XII* [About the protection of the environment : the Law of Ukraine from 25 Jun. 1991 № 1264-XII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (data zvernennia: 30.04.2021) [in Ukrainian].

Semenyshyna-Figol Bohdana,

Postgraduate

(*Donetsk State University of Internal Affairs, Mariupol*)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0585-9944>

LAND RELATIONS AS AN OBJECT OF CRIMINAL LAW PROTECTION IN UKRAINE

The article is devoted to a comprehensive study of land relations as an object of criminal law protection and prevention of criminal offenses in the field of land relations. The author formulated the concept of «land relations», and the study of current legislation, scientific sources provided an opportunity to reveal the essence and content of land relations, to explore the current state of public administration. Land legal relations are public relations that exist in connection with the exercise of

the rights and legitimate interests of landowners and land users, their responsibilities; activities of jurisdictional bodies and other entities regarding the possession, use and disposal of land, its rational use, reproduction and protection. Analysis of current regulations, scientific sources made it possible to reveal the essence and content of land relations, to explore the current state of public administration. Land relations are a circle of homogeneous social relations: the subjects of which may be individuals, legal entities, public authorities and local governments, foreign states, international organizations, public associations and organizations – bearers of subjective legal rights and responsibilities; the common object of which is land, and the direct objects may be land, land as a natural resource, including soils, information about land; their content is the relationship of land ownership and land use, their rational use, reproduction and protection, the activities of public administration, in accordance with the specifics of land categories, features of common and direct objects. Based on modern legal understanding, the principles of criminal law protection of one of the fundamental elements of the environment – land resources as an object of the environment, legal relations of land ownership and agricultural activities. The concept of criminal-legal protection of land resources of Ukraine is developed, which is based on the results of a comprehensive study of the stated issues, taking into account modern views and recent achievements of legal doctrine, which includes the legislator, and man as an integral part of the unified system of the latter, and law enforcement – on the use of regulations not only of criminal law, but also a set of departmental legal acts in the process of criminal law protection of land resources of Ukraine.

Key words: *land; land relations; criminal law support; criminal law protection.*

Надіслано до редколегії 25.05.2021
Рекомендовано до публікації 27.05.2021